

Werd in 1889 een meisje uit Weert geschaakt?

Wil Filott

In De Nieuwe koerier, Provinciale en Roermondse courant, van donderdag 9 mei 1889 verscheen een bericht over een onttrekking aan het ouderlijk gezag. Het begin van het bericht luidt als volgt:

"Weert, 7 mei. Een zeldzaam geval heeft zich alhier voorgedaan. Door zekere G. werd aan den rijksveldwachter den 28 april jl. aangifte gedaan, dat zekere H.S.-koopman te gehucht Zwartbroek onder deze gemeente, zijne minderjarige dochter H.G. aan zijn gezag had onttrokken. Door den rijksveldwachter werd een onderzoek ingesteld, dat ten gevolge had, dat bovengenoemde G., H.S en H.G., werden opgeroepen om voor den heer rechter-commissaris bij de rechtbank te Roermond te verschijnen en wel op heden".

Een geval van schaking: een meisje dat tegen de zin van haar vader was ontvoerd.

Een dergelijk bericht wekt nieuwsgierigheid op, althans bij de schrijver van dit verhaal. Was onttrekking aan het gezag strafbaar? Wie was de rijksveldwachter? Wie zijn de met hun initialen aangeduide personen? Waarom werd in deze zaak een minderjarige aan het gezag onttrokken? Was de schaking tegen de wil van het meisje? Hoe is die aangifte van onttrekking aan het gezag afgelopen?

Op basis van de summiere gegevens in vorenvermeld citaat heb ik onderzoek verricht met als resultaat dit verhaal.

Onttrekking aan het gezag strafbaar?

In het in 1886 in werking getreden Wetboek van Strafrecht was in artikel 279 het opzettelijk onttrekken van een minderjarige aan het gezag strafbaar gesteld. In die tijd was men tot het bereiken van het 23ste levensjaar minderjarig.¹

Artikel 279.

Hij die opzettelijk een minderjarige onttrekt aan het wettig over hem gesteld gezag of aan het opzicht van dengene die dit desbevoegd over hem uitoefent, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren.

Gevangenisstraf van ten hoogste negen jaren wordt opgelegd, indien list, geweld of bedreiging met geweld is gebezigd, of indien de minderjarige beneden de twaalf jaren oud is.

Artikel 279 Wetboek van Strafrecht

Wie was de rijksveldwachter?

De rijksveldwachter aan wie door G. aangifte van de onttrekking aan het gezag was gedaan, bleek Jannis Jacobus Zonnevillje te zijn, geboren op 9 december 1857 te Groede.²

Jannis Jacobus Zonnevijlle is op 31 juli 1884 te Hulst getrouwd met Clementina Maria Rotteveel, geboren op 7 juli 1859 te Hulst. Hij was toen zonder beroep; zijn bruid was naaister. Bij gelegenheid van dat huwelijk heeft hij Maria Johanna Petronella Rotteveel, de op 5 mei 1884 te Hulst geboren dochter van de ongehuwde Clementina Maria Rotteveel erkend. De geboorteaangifte van die dochter was gedaan door de vroedvrouw Josephina Coleta Anthonia van Aerde.

Een jaar later, in 1885, is Jannis Johannes Zonnevijlle benoemd tot rijksveldwachter te Hoogeloon. Op 1 mei 1885 is in de gemeente Hoogeloon, Hapert en Casteren dochter Natalia Elisabeth Maria geboren ³

In 1886 wordt Zonnevijlle benoemd tot rijksveldwachter in Weert. Daar is hij op 12 maart 1886 ingeschreven in het bevolkingsregister. Hij woonde met zijn gezin op de Biest in de woning met het toenmalige huisnummer 513.

In dat huis aan de Biest woonde ook korte tijd Josephina Maria Clementina Rotteveel, een zus van de vrouw des huizes. Zij is volgens het bevolkingsregister op 5 november 1887 vertrokken naar "Hautmont Lievin bij Alost". Dat blijkt Sint Lievens Houtem bij Aalst, België, te zijn. Op 7 februari 1894 is in het gezin een neefje, Jan Jacob Zonnevijlle, opgenomen, geboren op 28 april 1892 te Schoondijke, Zeeuws-Vlaanderen. Deze is op 14 februari 1916 te Venlo getrouwd met de 17-jarige Adriana Johanna Rommers, geboren in Oudenbosch.

In 1898 werd Jannis Jacobus Zonnevijlle, brigadier-titulair der rijksveldwacht te Weert, bevorderd tot brigadier. Per 12 april 1898 werd hij benoemd tot commandant van de brigade Venlo.⁴ Hij is op 15 september 1923 op 65-jarige leeftijd overleden te Venlo. In de overlijdensakte is als zijn beroep brigadier der rijksveldwacht vermeld.

Wie waren G. en zijn dochter H.G?

G, die aangifte had gedaan van onttrekking aan het gezag, is Joannes Mathias Geelen. Deze Joannes Mathias Geelen is op 9 juni 1835 geboren te Weert. Zijn vader Jean Mathieu Geelen was hoefsmid. Jean Mathieu Geelen woonde met zijn echtgenote Maria Helena Verdonck en zijn gezin in de Maaspoort. Johannes Mathias Geelen was evenals zijn vader smid in de Maaspoort.

Met een punaise aangegeven ligging van de woning van Geelen in de Maaspoort

Johannes Mathias Geelen is op 2 mei 1859 te Weert getrouwd met Maria Elisabeth Driessen, geboren op 20 juni 1829 te Weert en op 12 mei 1870 overleden te Weert. Het echtpaar Geelen-Driessen heeft vier kinderen gekregen, waarvan er een jong gestorven is. Bijzonder is dat twee dochters volgens hun geboorteakten exact dezelfde voornamen, Maria Helena, hebben gekregen.⁵ Een is geboren op 12 december 1867 en de ander op 28 december 1868. De roepnamen zullen wel verschillend zijn geweest.

Na het overlijden van Maria Elisabeth Driessen is Joannes Mathias Geelen vier maanden later op 9 september 1870 in tweede huwelijk getrouwd met Joanna Maria Vreij, geboren op 8 december 1830 te Weert en overleden op 2 september 1896 te Weert.

Het echtpaar Geelen-Vreij woonde met de twee hiervoor vermelde Maria Helena's in de Maaspoort met als toenmalig huisnummer 543, mogelijk op hetzelfde adres als vader Jean Mathieu Geelen.

1.	24	Geelen.	Jan Leunhys	16	leeft	9 Juni 1859	Heert	26	PC	Amel	Maaspoort 543.
2.	24	Vreij	Joanna Maria	17	overl.	8 Dec 1896	B	26		geen	
3.		Geelen	Anna Leunhys	17	overl.	14 Dec 1867	B	0			
4.		B	Anna Helena	17	B	28 Dec 1868	B	0			

Bevolkingsregister gemeente Weert 1880-1900, waarin wat 'geknoeid' is met de voornamen van de dochters⁶

De aangifte van onttrekking aan het gezag betrof de jongste, op 28 december 1868 geboren Maria Helena (roepnaam: Leen) Geelen.

Wie was H.S?

Na enig onderzoek bleek de vermeende dader Henricus Josephus (roepnaam: Driek) Smeets te zijn, geboren op 27 juli 1863 op de Millert (Mildert), gemeente Nederweert.⁷

Ten tijde van de aangifte van onttrekking aan het gezag woonde hij met zijn moeder, Maria Elisabeth Koolen, weduwe van Joannes Smeets, en zijn broer en een zus in Swartbroek.

Ligging Millert en Swartbroek⁸

Maria Elisabeth Koolen is op 3 maart 1824 op Swartbroek geboren. Zij is een dochter van Jacobus Koolen, landbouwer op het gehucht Swartbroek, en zijn vrouw Maria Gertrudis Kuppens.⁹

Volgens het kadaster stonden op 31 december 1845 19 percelen grond in en rond Swartbroek op naam van Jacobus Koolen.¹⁰ Hij was dus niet onbemiddeld. Jacobus Koolen en zijn gezin woonden in Swartboek tegenover de toenmalige Corneliuskapel.¹¹ Maria Elisabeth Koolen is op 10 november 1855 te Weert getrouwd met Joannes Smeets, geboren 18 augustus 1822 te Swartbroek.

Zij is na het overlijden van haar man op 11 januari 1883 te Leveroy, met haar kinderen, waaronder Driek, in februari 1884 verhuisd naar een woning in Swartbroek.

Uitsnede kaart Swartbroek 1845¹²

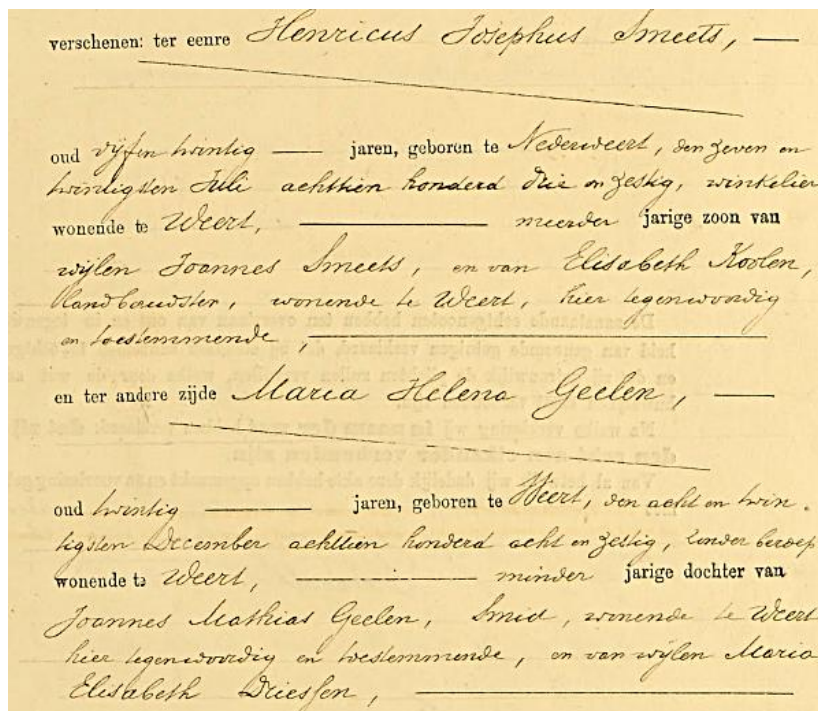
1 Huis Jacobus Koolen

- 2 Corneliuskapel
- 3 School
- 4 Plaats (toekomstige) Rectorij

De verrassende ontknoping

Zoals in het hiervoor geciteerde krantenbericht vermeld, waren vader Johannes Mathias Geelen, zijn dochter Leen Geelen en Driek Smeets opgeroepen om op 7 mei 1889 te verschijnen voor de rechter-commissaris van de rechtbank te Roermond om gehoord te worden over de onttrekking aan het gezag.

Zij melden zich die dag samen bij de rechtbank aan. Dat verbaasde de rechter-commissaris. Maar tot zijn grote verrassing deelden de jongelieden hem mee dat zij op 2 mei 1889 te Weert voor de wet getrouwd waren. Vader Johannes Mathias Geelen had aan zijn dochter toestemming voor dat huwelijk gegeven. Op de ochtend voor hun bezoek aan de rechtbank in Roermond waren Driek en Leen overigens ook kerkelijk getrouwd in de Sint Martinuskerk te Weert.

Deel huwelijksakte Henricus Josephus Smeets en Maria Helena Geelen van 2 mei 1889

Van strafrechtelijke onttrekking aan het gezag was toen geen sprake meer. Door het huwelijk was Leen Geelen wettelijk meerderjarig geworden.¹³ Haar vader had daardoor het ouderlijk gezag over haar verloren. Maar daar kwam een andere gezagsverhouding voor in de plaats. Volgens het toen geldende Burgerlijk Wetboek stond een gehuwde vrouw onder het gezag van haar man en was zij handelingsonbekwaam.

In de wet stond onder meer:

**De man is het hoofd der echtvereniging.*

** De vrouw is haren man gehoorzaamheid verschuldigd.*

** Zij is verplicht met hem te wonen, en hem te volgen naar alle plaatsen, alwaar hij het nodig oordeelt zijn verblijf te houden.*

** De vrouw kan zonder toestemming van haren man geen overeenkomsten aangaan."*¹⁴, ¹⁵

De toekomstige echtelieden Smeets-Geelen hadden echter daarop in zekere zin geanticipeerd. Op 2 mei 1889 hadden zij, enkele uren voor het sluiten van het burgerlijk huwelijk, bij notariële akte, verleden voor notaris Clerckx te Weert, huwelijkse voorwaarden gemaakt. Daarin werd iedere gemeenschap van goederen uitgesloten en werd vastgelegd dat Helena Geelen zich het vrije beheer van haar roerende en onroerende goederen en het genot van haar inkomsten voorbehoed.

Waarom vader Geelen op 28 april 1889 aangifte had gedaan van onttrekking aan het gezag van zijn dochter en vier dagen later toestemming voor haar huwelijk heeft gegeven, is niet bekend. Was die aangifte een opwelling na een hevige ruzie? Vond hij de huwelijkspartner te min? Vreesde hij voor het familievermogen? We weten het niet. Van een schaking tegen de wil van Leen Geelen was naar alle waarschijnlijkheid geen sprake. Het lijkt er meer op dat zij het ouderlijk huis ontvlucht is en naar haar vrijer in Swartbroek is gegaan.

Hoe ging het verder met het echtpaar Smeets-Geelen?

Het echtpaar Smeets-Geelen heeft wat kinderen betreft een vruchtbaar huwelijk gehad. Zij hebben niet minder dan dertien kinderen gekregen. Alle kinderen zijn in Swartbroek geboren.

Driek Smeets was een zakenman. In geboorteakten van zijn kinderen zijn als zijn beroepen vermeld: landbouwer, winkelier en koopman. Het echtpaar Smeets-Geelen exploiteerde in Swartbroek een winkel en herberg.

Driek Smeets is op 9 april 1914 op 50-jarige leeftijd te Swartbroek overleden. Als zijn beroep is in de overlijdensakte koopman vermeld.

ure in deze gemeente **is overleden** *Henrius Josephus Smeets*,
van beroep
Koopman , wonende *alhier* , oud
vijftig jaren , geboren te *Nederweert*
van Johannes Smeets en Elisabeth Koolen
beiden overleden , echtgenoot van *Maria*
Helena Geelen

Overlijdensregister Weert 1914

Leen Geelen is op 10 februari 1933 op 64 -jarige leeftijd te Swartbroek overleden. Als haar beroep is in de overlijdensakte herbergierster vermeld.

Overlijdensregister Weert 1933

Resumé

De aanleiding voor dit artikel is een bericht in een krant in 1889 over de aangifte van onttrekking aan het gezag van een minderjarige. Die aangifte kreeg een vervolg met een verrassende ontknoping; de vermeende ontvoerder en de ontvoerde bleken namelijk getrouwd te zijn. In dit verhaal heb ik verder aandacht besteed aan de bij die aangifte betrokken personen.¹⁶

¹ Artikel 385 van het toen geldende Burgerlijk Wetboek luidde: "Minderjarigen zijn zij, die den ouderdom van drie en twintig jaren niet hebben vervuld, en niet vroeger in den echt zijn getreden".

² Groede is een plaats in westelijk Zeeuws-Vlaanderen.

³ [Brabant Historical Information Centre](#) in Brabant, Civil registration birth.

Part: 4445, Period: 1885, Hoogeloon, Hapert en Casteren, [archief 50](#), inventory number 4445, May 1, 1885, Geboorteregister Hoogeloon, Hapert en Casteren 1885, record number 17

⁴ Kanton Weert, 2 april 1898.

⁵ Het geven van dezelfde voornamen aan kinderen uit een gezin kwam wel meer voor, maar dat was meestal het geval als het eerste kind was overleden. Dat was hier echter niet het geval.

⁶ In het bevolkingsregister zijn namen doorgestreept en bijgevoegd.

⁷ [Feit 7262 · Details · AEZEL](#).

⁸ <https://www.topotijdreis.nl/kaart/1889>.

⁹ De aangifte van de geboorte werd op 6 maart 1824 gedaan.

¹⁰ [Minuutplans Eigenaren · Geografie · Ontdekken · AEZEL](#).

¹¹ De Corneliuskapel is in 1965 gesloopt.

¹² [Minuutplans Eigenaren · Geography · Discover · AEZEL](#)

¹³ Zie noot 1.

¹⁴ Artikel 160 e.v. Burgerlijk Wetboek.

¹⁵ De handelingsonbekwaamheid van de gehuwde vrouw is pas per 1 januari 1957 opgeheven.

¹⁶ Meer informatie over het echtpaar Smeets-Geelen is te vinden in het boek 'De Kroniek "SMEETS", pag. 218 e.v., J.F. Coolen, Heel. Van de in dit verhaal beschreven schaking wordt echter geen melding gemaakt.